

РЕЦЕНЗИЯ

От д-р Катерина Каролова Караджова, професор в СУ „Свети Климент Охридски“

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:

КОДИРАНЕ И ДЕКОДИРАНЕ НА ФИГУРАТИВНИЯ ЕЗИК ПРИ ДИСЛЕКСИЯ И ДИСКАЛКУЛИЯ.

За присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 1.Педагогически науки; Професионално направление 1.2.Педагогика(Специална педагогика).

Автор: Лиляна Иванова Чобанова

1.Актуалност на тематиката

Избраната от докторантката тема е съвременна, значима и в перспективен план с много приложни аспекти. Това е така, защото обучението по четене и писане и проблемите за кодиране и декодиране на фигуративния език са от изключително голямо значение за навременното и качествено ограмотяване на всяко едно дете. От тези проблеми се интересуват специалисти от различни научни направления като медицина, невро-физиология психология, лингвистика, логопедия, педагогика и други. Всички те в зависимост от своите научни интереси и област на изследване се опитват да дадат обяснение на най-честите нарушения в четането, писането и смятането, да уточнят причините за появата им, да предложат подходяща стратегия за точното им диагностициране и навременното им преодоляване.

Актуалността на рецензираният труд може да бъде свързана и с факта, че много често децата с дислексия и дисграфия могат да бъдат погрешно диагностицирани като умствено изостанали и това да промени целия ход на тяхното обучение и развитие, и в частност качеството на техния бъдещ живот.

Разграничаването на тези две категории деца изисква както сериозни проучвания и познания за всяко едно от тях, така и точен диагностичен инструментариум за идентификацията на децата с дислексия, дисграфия и дискалкулия и тяхното отдиференциране от умствено изостаналите.

В съдържателно отношение дисертацията е насочена към търсенето и намирането на корелации между дислексия и дискалкулия от една страна, и кодирането и декодирането на фигуративния графичен език от друга. Това има оределена научно-проложна стойност за качествено и навременно огромяване на децата от предучилищна и начална училищна възраст.

2. Познаване на проблема.

Дисертационният труд е разработен върху 237 страници, което включва увод, четири глави, изводи, заключение, три приложения и списък на използваната литература.

В увода се представят основните моменти от докторското изследване. Лаконично, но точно и аргументирано се обосновава необходимостта от интензификация на учебния процес и включването на нови форми и технологии на работа в началното училище. Паралелно с това тук се представят основните, обучителни трудности (понятийно и съдържателно), които след това се анализират и изследват.

Тук искам да вмъкна факта, че в последните години вместо „обучителна трудност“ в научните среди се използва понятието „нарушения в ученето“, което обединява всички споменати в дисертацията нарушения.

Първите две глави са теоретични. Те са разработени върху 155 страници. Представената информация тук е доста обширна.

В първата глава се прави теоретичен анализ на проблемите, свързани с обучението по четене и писане, за кодиране и декодиране с помощта на фигуративния език при дислексия и дискалкулия. Особено внимание тук авторката обръща на етапите

на обучение по четене и писане, както и на симптоматиката на трудностите, свързани с кодирането и декодирането на фигуративния език при обучението по четене и писане. Адмирации заслужава и факта, че докторантката прецизно, точно и логически последователно е представила терминологията, същността, дефинициите, етиологията, симптоматика и класификациите на дислексията и дискалкулията.

Тази част в своята цялост има познавателна стойност, като дисертантката вплита своите виждания в литературния анализ, който прави на авторите, писали по този въпрос.

Втората глава е посветена на въпросите, свързани с кодирането и декодирането на фигуративния език при дислексия и дискалкулия. Акцент в тази част се поставя върху графичните семиотични фигуративни знаци като средство за кодиране и декодиране на речта. Анализират се различните видове знаци и знакови системи, с оглед оптимизирането на процесите на кодиране и декодиране. В тази част дисертацията е наситена с информация за парадигмите код, кодиране, пиктографско писмо, логографско писмо, силабично писмо, фонетично писмо, декодиране, и други, което, без съмнение допринася за изясняването на механизмите на кодиране и декодиране на фигуративния език при дислексия и дискалкулия.

В първите две глави докторантката прави сполучливи теоретични интерпретации, свързани с обучението по четене и писане и проблемите за кодиране и декодиране с помощта на фигуративния език при дислексия и дисграфия, което е съществена предпоставка за организирането и провеждането на качествено експериментално изследване.

3.Методика на изследването

В третата глава е представен дизайна на експерименталното изследване. Професионално и точно Лиляна Чобанова обосновава необходимостта от търсенето и намирането на нови концептуални основи при разглеждането на видовете дислексия от позициите на

кодирането и декодирането на фигуративния графичен език. Успоредно с това тя аргументирано представя изследователската си програма и логическата последователност на основните моменти в своята изследователска дейност.

Целта, която си е поставила докторантката е много интересна и значима. Интерпретацията на проблемите на кодирането и декодирането като предиктор на устната и писмената реч може да подпомогне значително както езиковото развитие на децата, така и формирането на математически умения. Поставената цел се конкретизира в изследователските задачи, които докторантката разглежда в теоретичен и практичен план.

Формулирани са пет реални и една нулева хипотеза, които са логическо следствие от формулираните цел и задачи на изследване.

Изследваните лица са 645. Високият им брой гарантира репрезентативност на проведената експериментална работа.

Следва качествен анализ, изводи и заключение.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

От изложеното дотук ще се опитам да отбележа съвсем лаконично стойността и приносните моменти на обсъжданата разработка:

1. Обширен теоретичен анализ на възможностите за кодиране и декодиране на фигуративния език при децата с дислексия и дискалкулия. На тази основа се търсят корелации между споменатите парадигми и начини за опимизиране на обучението в предучилищна и начално – училищна възраст;

2. Систематизиране на огромно количество информация, имаща отношение към децата с дислексия, дисграфия и дискалкулия;

3 Голяма извадка изследвани лица и много задълбочени и професионално направени качествени интерпретации, чрез които се доказва реалността на формулираните хипотези;

4. Прецизно оформен качествен анализ на грешките, допускани от учениците. Това може да подпомогне както процеса на обучение като цяло, така и своевременната корекция на тези грешки;

5. Предлага се механизъм за корекция на дислексията, дисграфията и дискалкулията. Това е използване то на синоними при дискалкулията или обогатяване на речниковия запас чрез въвеждането на антоними и синоними;

6. Фактът ,че откритите грешки в писмените работи по български език и математика могат да се интерпретират като идентификационни маркери подчертава приносния характер на рецензирания труд;

7. Формулираните задачи имат научно- теоретичен и приложен аспект са логическо продължение от целта и хипотезите;

8. Приложенията са представени професионално и дават обективна информация за проведената експериментална работа и използвания инструментариум

Докторантката има шест приложени публикации . В тях намират място предимно теоретичните обосновки на анализираната проблематика. Те (като бройка) са напълно достатъчни за допускане на докторантката до публична защита.

6. Автореферат

Авторефератът е разработен върху 46 страници , отговаря на всички изисквания, които закона предвижда. Той дава съществена информация за дисертационния труд и направените изследвания. В автореферата са представени лаконично, но точно най- важните моменти от дисертационния труд.

7. Коментари и забележки.

1. Най- съществената ми забележка е свързана с липсата на количествен анализ на извършената експериментална работа. При изготвянето на подобен вид разработки задължително трябва да има представяне в табличен вид на първични данни от проведените изследвания. Тези първични данни позволяват да се направят

впоследствие и количествени математико- статистически анализи, които са абсолютно задължителни за един докторантски труд;

2. Според мен представената теоретична информация би могло да се обобщи и систематизира с цел избягване на многократните анализи , дефиниции на едни и същи понятия , но в различна трактовка.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Смятам, че представения дисертационен труд на Лиляна Чобанова отговаря на изискванията за обем, съдържание и структура.

Въз основа на всичко положително описано и аргументирано в рецензията, имайки предвид качествата и възможностите на докторантката Лиляна Чобанова , предлагам на УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ да ѝ присъди научна степен „доктор” в област на висшето образование 1. Педагогически науки; Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Рецензент:

Проф. д-р Катерина Караджова

25.05.2016